

Oponentský posudek diplomové práce

Vedoucí práce: Mgr. Petra Ezzeddine, Ph.D.

Kučerová, Petra, *Batoh, pohorky a řasenka: Analýza ženského nezávislého cestování z perspektivy antropologie turismu*. Praha: UK FHS, 2014, 84 stran.

Diplomová práce Petry Kučerové stojí na pomezí dvou v dnešní antropologii velmi rozvíjených (sub)disciplín: antropologie turismu a antropologie genderu. Jádrem práce je snaha porozumět fenoménu nezávislého ženského cestování a ženám-cestovatelkám, jež se vydávají samy bez jistění cestovních kanceláří či jakéhokoli jiného doprovodu na daleké cesty. Práce se metodologicky opírá o polostrukturované rozhovory s deseti vybranými českými ženami, analýzu textových materiálů a mediálních diskurzů a v neposlední řadě také o vlastní zkušenost (reflexi).

Ačkoli je genderový aspekt pro diplomovou práci stěžejní, zdá se, že v teoretické rovině vychází více z některých hypotéz sociálních antropologů a sociologů dlouhodobě se zabývajících turismem a jeho sociální a kulturní kontextualizací (např. E. Cohen, D. Nash, V. Smith a řada dalších). Pro vlastní analýzu nezávislého ženského cestování autorka využila známých konceptů přechodových rituálů (A. van Gennep) a liminality (V. Turner).

Třetí a čtvrtou kapitolu lze považovat za centrální části práce. Autorka si klade logické otázky: proč vzbuzuje ženské cestování takové reakce a emoce u většinové společnosti? Je skutečně backpacking protikladnou reakcí na masový turismus, za nějž je považováno především organizované cestování do přímořských letovisek zajišťované cestovními kancelářemi a agenturami? Backpacking je autorkou chápán a analyzován jako přechodový rituál a backpacker jako ten, kdo na rozdíl od postmoderního turistu (či podle některých autorů postturisty) ještě hledá autentický zážitek. Autorka podrobněji rozebírá všechny tři fáze přechodového rituálu: odloučení, pomezí a znovuzачlenění do výchozí společnosti. Je pravda, že koncept přechodového rituálu byl již v minulosti nejednou při studiu turismu, cestování či poutnictví použit, ale vždy mně chyběl bližší či přesnější rozbor oné třetí fáze, zda-li například poutník přicházející ze Santiaga de Compostela nebo batůžkář vracející se z tříměsíční meditační cesty do buddhistických chrámů v Indii či Thajsku se skutečně po opětovném začlenění do své společnosti proměnil natolik, že lze hovořit o osobní přeměně (*personal transition*), jak o tom píše třeba D. Nash ve svém úvodu do antropologie turismu. Mnoho takovýchto cestovatelů se po několika týdnech či měsících navrací do rutinní sféry své každodennosti. Osobní změna pak často spočívá pouze v tom, že touží opět někam vyjet s cílem hledat „autenticitu“ apod., cesta sama o sobě se stává cílem, jak autorka ve své práci výstižně zmiňuje. Nicméně dokončení třetí fáze, která je jistě nejdelší, je při analýze van Gennepova schématu patrně nejproblematictější. K osobní přeměně dochází, ale u každého se projevuje jinak. Z někoho může svatojakubská pouť učinit světoznámého autora bestsellerů (Paulo Coelho), jiný vstoupí do kláštera, další opustí výnosné zaměstnání atd., ale ve většině z navrátilců zůstanou zážitky a touha opět vyrazit na cestu, k hlubší osobní změně zpravidla nedochází. V práci se rovněž mluví poměrně často o autentických zážitcích či autenticitě v širším slova smyslu, rovněž tak v souvislosti s turismem (MacCannell, 1976, West, 2004, Cole, 2007 aj.). Zejména Stroma Cole, provádějící dlouhodobý výzkum turistických reprezentací na indonéském ostrově Flores, se ke konceptu autenticity staví poměrně kriticky a mluví o jeho komodifikaci atd.

Jak vyplývá z názvu, je následující (4. kapitola) hodně reflexivní, nicméně reflexivita autorky spočívající především v úryvcích z jejího vlastního deníku, se intenzivně prolíná s výpověďmi informátorek, z nichž pak sugeruje proměňování jejich genderové identity a v souladu s teoretickým ukotvením analyzuje především liminální (turnerovskou) fázi a sleduje příběhy žen i po jejich návratech domů a, mj., dochází k názoru, že zkušenost z cestování může být v jistém smyslu (proměňování či vytváření genderové identity) i symbolickým kapitálem.

Zajímavá je jakoby dodatečná kapitola, v níž diplomantka analyzuje mediální diskurz související s únosem dvou českých dívek kdesi v Pákistánu. Na něm ukazuje pomocí CDA (kritické diskurzivní analýzy), jak je tento (veřejný) diskurz stále plný předsudků a novinářských klišé a analogie o Saidových tezích o orientalismu jsou v tomto případě naprosto namístě a především na děsivých člancích J. X. Doležala se to zřetelně ukazuje.

Diplomová práce Petry Kučerové je psána živým jazykem, moc hezky se čte, není příliš přeteoretizovaná a empirická část je s některými teoretickými koncepty vhodně propojována. Zmínky o problematičnosti třetí fáze nebo o autenticitě je třeba chápat spíše jako podnět k diskusi či úvahám, nikoli jako zásadní kritiku jinak kvalitně odvedené diplomové práce, kterou doporučuji k obhajobě s hodnocením **výborně**.

V Květnici, 12. 2. 2014.

Marek Halbich